

ЦИКЛ "ВОНИ ПРОСЛАВИЛИ КРИВБАС"

Гірницький письменник

Рекомендаційний список літератури
до 105-річчя від дня народження
Панаса Ногіна

Криворізька земля багата на письменницькі таланти. З рудного краю вийшли на великий творчий шлях Леонід Юхвід, Олекса Гуреїв, Дмитро Ткач, Павло Глазовий, Микола Миколаєнко, Леонід Шипко ... Та особливе місце серед цих імен посідає Панас Погін, життя і творчість якого тісно пов'язані з Криворіжжям. У біографічних довідках Петра Семеновича Погіна (літературний псевдонім — Панас Погін) значаться різні дані про місце народження, в одному документі - Осокорівка Нововоронцовського району Херсонської губернії, в іншому — Кривий Ріг. І те, й інше є правдою: у 1913 році Петро Погін з'явився на світ у мальовничій Осокорівці, а в нашому робітничому місті народився гірник, вчитель української літератури (у 1940 році закінчив Криворізький вчительський інститут) і, найголовніше, - пролетарський письменник. І хтозна, чого більше було в сутності цієї людини, але, напевне, сталося вдале поєднання двох пристрастей, які надали Петрові Семеновичу Погіну можливість, бажання і вміння жити на повні груди, впевнено відчувати самого себе.

Звідси його покликали нелегкі воєнні дороги. Артилерист Погін з першого і до останнього дня війни громив фашистську нечисть. Обороняв Крим, Дон, визволяв Будапешт, Відень. Спочатку був старшиною 7-го запасного полку на Кримському фронті, командиром відділення 954-го артполку на Південному фронті. З 1943 року — курсант гірничо-артилерійського училища в Тбілісі. З 1944 року і до кінця війни — командир взводу 4-й батареї 1962-го винищувально-протитанкового артилерійського полку 3-го Українського фронту. Війну закінчив лейтенантом. Був нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями.

... У серпні 1946 року Петро Погін демобілізувався й пішов на шахту гірничим майстром. Йому тридцять три. Голод, поневіряння, важкі бойові переходи, поразки і перемоги на фронтових дорогах, накопичений досвід зрощували в ньому відчуття самодостатності, впевненості, відповідальності за власну долю та рідних і близьких.

«Панас Ногін був людиною м'якою. Та коли йшлося про речі принципів, був непоступливий...»

Микола Миколаєнко.

Більше десяти повоєнних років віддав «Червоному гірнику», розповідаючи на його сторінках про непросту працю гірників, металургів, і виношував плани майбутніх книжок.

1960 року він знову повертається на шахту. Цього ж року у видавництві «Радянський письменник» виходить його повість «Добре, синку!». Ще через два роки – нова повість про долю молодого художника Вадима Чижя. Потім були повість «Авторитет» (1963) і роман «Бунтівне підземелля» (видавництво «Промінь», 1966), публікація розділів повісті «Шахтний дідько» у «Червоному гірнику».

Вихід нової книжки був помітною подією у житті криворіжців. Автора запрошували до себе шанувальники літератури, прохали розповісти про новий твір, поділитися своїми задумами.

Частим гостем Ногін був у бібліотеці об'єднаного профспілкового комітету тресту «Криворіжбуд». У бібліотеці бували Олекса Гурєїв, Микола Миколаєнко, Владлен Анчишкін і багато інших. Знову ж таки Панас Ногін і тут займав першість. Усі його книги обговорювалися у цій бібліотеці.

26 березня 1967 року Петро Семенович вкотре з'явився у читальному залі бібліотеки. Цього разу він прийшов з романом «Бунтівне підземелля», який вийшов у Дніпропетровську (а роком раніше – у Москві).

Гарячим було обговорення цього твору. Подякувавши читачам, автор зробив багатьом дарчий напис на своїй книзі.

Панас Ногін помер 7 лютого 1976 року в Кривому Розі, де і похований на Північно-Довгинцівському кладовищі. Йому було всього 63 роки. Скільки б він ще міг написати, скільки ще було б теплих зустрічей.

«Виділялися вірші Ногіна. Були в них і копри, але був і шахтар – працюватий, винахідливий і веселий, гострий на слово і благородний. ...Панас, я б сказав, обожнював гірників. Говорив про них захоплено: «Це ж люди! І тілом, і душею – богатири!».

Василь Шамрай, поет.

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ.

... Ще в школі (семирічку закінчував у Кривому Розі) Петро Ногін пробував віршувати – виходило ніби непогано. А за прозу взявся, коли батько забрав його з собою на шахту. Одного разу Семен Ногін повернувся додому мокрий до цурки, бо працювали гірники у виробкам, заповнених

водою. Пристосування, так звані, «смоки», встановлені для її викачування, не діяли. Петро розпитав у батька всі подробиці ситуації і нишком написав про все це до «Червоного гірника». І яка ж була несподіванка для самого автора і для всіх жителів п'ятої казарми, коли в газеті опублікували не тільки лист, а й карикатуру: бурильники стоять у човні, а гірники обсердлюють забій. Петра всі хвалили, дякували батькові, а з «висмоктуванням» води незабаром навели порядок.

Ось пожовклі від часу аркуші зі спогадами Петра Семеновича: «Відтоді я почав писати. І так як фактів у мене було обмаль, то я почав їх вигадувати. Так з'явилося оповідання «Дід Семен», згодом ще одне – «Амба». Обидва твори надрукували у «Червоному гірнику». Потім я написав повість «Кабель», у якій мовилося про злочинне шкідництво у шахті, зачепив я тему колективізації, боротьби з куркулями. У повісті більше життєвих спостережень, побаченого і почутого. Незабаром, у 1932 році, я, як тоді водилося, став «ударником, закликаним у літературу». Моїми наставниками були «справжні письменники» - червоногірничани Михайло Олійник, Василь Шаблій, Леонід Юхвід, Михайло Хазан. І хоча перші успіхи паморочили мою молоду голову, я прекрасно розумів, що моїх сяких-таких знань зовсім недосить».

Ось як іронічно описує той період сам Панас Ногін: «Мое оповідання «Амба», а потім повість «Кабель», надрукували в журналах «Кривбас» і «Зоря», і, о Боже, я вознісся у власних очах. Згодом мене прийняли членом Спілки пролетарських письменників, що геть збило з пантелику. Я запишався. Остудив мене колючий жарт

«Во главе «Руданы» стоял Николай Константинович Григорьев, а рядом с ним Панас – как гранитная опора, как маяк. Эти два авторитета вселяли надежду и уверенность в души присутствовавших на встречах «Руданы» в то, что их старания пустят ростки в печатных изданиях».

И. Авраменко

газетного художника Дмитра Синицького в гумористичному самодіяльному виданні «Ляп-газета».

Найпродуктивніший період у творчій біографії письменника – шістдесяті роки. Видаються його повісті «Добре, синку!», «Авторитет», «Зелений змії», роман «Бунтівне підземелля». У 1974 році видавництво «Профиздат» (Москва) видає цей твір російською мовою «Мятежное подземелье» в авторизованому перекладі Л. Кедріної.

В подальшому Погін працює над романом «Крицевий меридіан» і повістю «Хворі душі», що є продовженням роману «Зелений змії». У журналі «Ранок» друкується оповідання

«Двоє у кам'яному мішку». Дотепно, у народному гумористичному стилі, автор підготував збірку сатиричних оповідань та мініатюр. Спільно з колегою з «Червоного гірника» Миколою Харченком написав кіносценарій для художнього фільму «Смерть шахтного дідька».

Добру пам'ять залишив по собі Панас Погін книгою «Криворізьке рудоуправління імені Дзержинського». У цьому короткому нарисі історії підприємства є велика частка його праці, особливо щодо минувшини рудника, його розвитку.

Письменник опікувався над молодими авторами, допомагав їм словом і ділом. У літературній студії «Рудана», яку очолює Микола Григор'єв, він – свій, і терплячий, і добрий порадник. Він міцно дружить з Анатолієм Перетяченком, редактором багатотиражної газети «Новатор», Геннадієм Савченком, робітничим поетом. Особлива дружба у Петра Семеновича з Миколою Харченком, журналістом, літератором, колишнім фронтовиком. Вони часто зустрічаються, ведуть теплі й щирі розмови, гаряче сперечаються на літературні теми. Теплі стосунки пов'язують Панаса Погіна з гірниками, сусідами по будинку.

«... Довго й наполегливо працював Ногін над романом «Бунтівне підземелля», своєю лебединою піснею. А твір міг бути не останнім... Все б нічого... Тільки почав помічати, що Панас часто замикається в собі, щось повсякчас точить його серце...».

В. Шамрай «Слово про Панаса Ногіна»

Панас Ногін був першим пролетарським письменником, який зростав на криворізькій землі і в своїх творах розкривав усю простоту й міцність людей гірницького краю. Частина творів криворізького письменника лишилася невиданою...

...Син гірника і сам гірник
В гірницьку душу так проник,
Що видав з неї на-гора
Багато світла і добра.
Микола Харченко.

За матеріалами статей Василя Шкарбана, Людмили Тіміргалєєвої, Василя Шамрая.

БІБЛІОГРАФІЯ

ТВОРИ ПАНАСА НОГІНА.

Ногін, П. Легенда про Яворчуків: нарис /Панас Ногін // На землі, на рідній / упоряд. Г. Гусейнов.-Кривий Ріг, 2000.-Т.3.-С.94-100.

Ногін, П. У полоні червоних брил: оповідання / Панас Ногін // Гриценко, В. Криворізька хрестоматія.-Кривий Ріг, 1999.-С.33.

Ногин, П. Мятежное подземелье: роман / Панас Ногин; пер. с укр. Л. Кедрина.-М.: Профиздат, 1974.-272 с.

Криворізьке рудоуправління імені Дзержинського: короткий нарис історії ордена Трудового Червоного Прапора Криворізького рудоуправління ім. Ф.Е. Дзержинського тресту «Дзержинськруд».- Дніпропетровськ: Промінь, 1973.-215 с.

У створенні історичного нарису підприємства приймали участь відомі криворізькі письменники й журналісти: Дмитро Ткач, Іван Ле, Олекса Гуреїа, Давід Кан, Т. Кривжанівська та ін. У цьому

«Панас Ногін почти не пропускал занятий и при обсуждении как бы держал нейтральную позицию. Но порой в споре повисал вопрос: «А дальше что?» – и вот тогда звучало его личное суждение. Он был краток, немногословен, само его мнение, вроде, казалось незначительным, но играло решающую роль, особенно при вступлении в литературное объединение».

И. Авраменко

короткому нарисі історії підприємства є велика частка праці Панаса Ногіна, особливо щодо минушини рудника, його розвитку.

Ногін, П. Бунтівне підземелля: роман / П. Ногін .- Дніпропетровськ: Промінь, 1966.- 364 с.

Ногін, П. Авторитет: повість / П. Ногін .-К.: Рад. письменник, 1963.-80 с.

Ногін, П. Добре, синку: повість / П. Ногін .-К.: Рад. письменник, 1960.-108 с.

Ногін, П. Дзвінки: новела; Подарунок: оповідання / Панас Ногін // Зорі на копрах: збірка творів членів Криворізького міського літературного об'єднання.- Дніпропетровськ, 1956.-С.69-76.

Ногін, П. Ганчірку б вам...: гумореска / П. Ногін // Металлург.-1989.-4 ноября.-С.8.

Ногін, П. Земля, щедра талантами / П. Ногін // Червоний гірник.-1975.-23 травня.

Про Криворізьке літературне об'єднання «Рудана»

Ногін, П. Зі святом, краю мій! / П. Ногін // Червоний гірник.- 1975.-22 травня.

Поетична розповідь про історію Кривого Рогу, присвячена 200-річчя міста.

Ногін, П. Легенда про Яворчуків: на конкурс до 200-річчя Кривого Рога / П. Ногін // Червоний гірник.-1974.-1 вересня.

Про перших рудокопів Криворіжжя.

Ногін, П. Закрутився Дід Мороз: новорічний жарт / П. Ногін // Червоний гірник.-1975.- 1 січня.

Ногін, П. Славиться робочий клас: вірш / П. Ногін // Червоний гірник.-1974.-31 грудня.

«Літературна діяльність письменника Панаса Ногіна була нерозривно пов'язана з людьми героїчної праці – гірниками Кривбасу. Та і сам прозаїк був потомственным шахтарем, бо ще на початку 30-х років переїхав з батьками до нашого міста, де згодом і розпочав свій трудовий шлях – працював кріпильником, електриком, гірничим майстром. Деякий час був газетярем. А прийшла лиха година – став фронтовиком».

В. Гриценко «Співець гірничого краю».

Вірш про участь випускників профтехучилища №9 на будівництві доменної печі-9.

Ногін, П. Взрыв: отрывок из романа «Мятежное подземелье» / П. Ногін // Правда Украины.-1973.-8 декабря.

Ногін, П. Червоні брили: оповідання / П. Ногін; іл.. І. Кирилов // Ранок.-1973.-№8.-С.18-19.

Ногін, П. Крицевий меридіан /П. Ногін // Червоний гірник.-1973.-1 січня, 7 січня, 13 січня.

Продовження роману «Бунтівне підземелля».

Ногін, П. Хворі душі: повість / П. Ногін // Червоний гірник.-1972.-9 серпня.

Повість є продовженням повісті «Зелений змії».

Ногін, П. Син солдата: нарис / П. Ногін // Червоний гірник.-1972.-23 лютого.

Ногін, П. Сват нарозхват: гумореска / П. Ногін // Червоний гірник.-1971.-26 вересня.

Ногін, П. Солдати космосу: вірш: [присвячено пам'яті загиблих космонавтів Добровольського, Волкова, Пацаєва] / П. Ногін // Червоний гірник.-1971.-3 липня.

Ногін, П. Підземний гарнізон: документальна повість / П. Ногін // Червоний гірник.-1970.-28 червня.

Ногін, П. Вітчизни моєї іменини: вірш / П. Ногін // Червоний гірник.-1967.-7 листопада.

Ногін, П. Невідомий солдат: вірш / П. Ногін // Червоний гірник.-1967.-9 травня.

Ногін, П. Дві книги про гірників / П. Ногін // Червоний гірник.-1967.-7 лютого.

Про книги О. Гурєва «Осінні квіти» і Д. Ткача «У нас в гуртожитку».

«...Панас Ногін вважався серед нас корифеєм, бо вже побачили світ його повісті «Добре, синку!», «Авторитет», «Зелений змії». Він став членом Спілки письменників України. Казав, жартуючи: «Василью, ану глянь на мою фізіономію. Чи не дереться кирпа вгору? Аякже, його величність – письменник! Ні, кажеш? Слава Богу...»

В. Шамрай «Слово про Панаса Ногіна».

Ногін, П. Тривога: оповідання / П. Ногін // Червоний гірник.-1962.-1 липня.-С.3.

Ногин, П. Эргека: рас сказ / П. Ногин // Днепровская правда.-1965.-17 июня.

Ногін, П. Хворі душі: продовження повісті «Зелений змії» / П. Ногін // Червоний гірник.-1965.-13 червня; 16 червня.

Ногин, П. Седина, ушедшая в прошлое: очерк / П. Ногин // Днепровская правда.-1965.-9 мая.

Ногін, П. Ветеран: гумореска / Панас Ногін // Зміна.-1965.-№3.-С.21.

Ногін, П.С. Надія: оповідання / П. Ногін // Червоний гірник.-1964.-17 листопада.

Ногін, П. «Віддайте очі сіркові» / П. Ногін // Червоний гірник.-1964.-26 травня.

Ногін, П. Булька з мила: жарт на одну дію / П. Ногін // Червоний гірник.-1963.-9 червня.

Ногін, П. Добре, синку / П. Ногін // Червоний гірник.-1958.-№187-192.

Панас Ногин. Лучшие книги [Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://www.livelib.ru/author/343520/top-panas-nogin.-> Назва з екрану.

Ногин, Панас. Мятежное подzemелье [Електронний ресурс].-Режим доступу: readrate.com/rus/contributors/panas-nogin.- Назва з екрану.

Ногін, Панас. Бунтівне підземелля : уривки з роману [Електронний ресурс].- Режим доступу: filosof-50.ucoz.ru > Статті > ЛІТЕРАТ. ПРИДН.- Назва з екрану.

«...Где-то примерно через полгода мы хоронили уважаемого писателя Панаса Ногина. Опускали гроб в могилу. Каждый бросал горсти сырой глины, она падала на крышку с шорохом будто глухого отзвука забытых слов: «Цените время... Жизнь коротка... Жизнь коротка...»

И. Авраменко

ПИСЬМЕННИЦЬКИМИ ШЛЯХАМИ.

Ногін Петро (Панас) Семенович // Енциклопедія Криворіжжя. У 2 т. / упоряд. В.П. Бухтіяров; наук. керівн. В.Г. Балакін.-Кривий Ріг: ЯВВА, 2005.- Т.2.-С.195-196.

Короткі біографічні дані про письменника.

Гриценко, В. Співець гірничого краю: Панас Ногін / Віктор Гриценко // Гриценко, В. Криворізька хрестоматія.-Кривий Ріг, 1999.-С.33.

Літературна діяльність письменника Панаса Ногіна була нерозривно пов'язана з людьми героїчної праці – гірниками Кривбасу.

Миколаєнко, М. Із зерняток – пригоршня / М. Миколаєнко // 3 любові і муки: розповіді про літературу і письменників.-Дніпропетровськ, 1994.-С.423-428.

Спогади письменників Миколи Миколаєнко та Борислава Карапиша про Панаса Ногіна.

Тіміргалєєва, Л. Син гірника і сам гірник: [28 квітня виповнилося б 100 років письменнику Панасу Ногіну] / Людмила Тіміргалєєва // Червоний гірник.-2013.-3 травня.-С.28.

Стаття до 100-річного ювілею письменника. Життєвий та творчий шлях Панаса Ногіна. Його людські якості, дружні та сімейні стосунки.

Ситниченко, В. Юність Панаса Ногіна / В. Ситниченко // Червоний гірник.-2007.-19 травня.-С.3.

Про юні роки та посвячення в шахтарі майбутнього письменника розповідає його приятель Віктор Ситниченко, який добре знав Панаса Ногіна в післявоєнні роки.

Шкарбан, В. Вічна йому шана / В. Шкарбан // Кур'єр Кривбасу.-1995.-№25.-С.2.

Василь Шкарбан пригадує зустрічі з письменником Панасом Ногіним, спільне обговорення його нових книг у бібліотеці тресту «Криворіжбуд».

Шамрай, В. Слово про Панаса Ногіна / В. Шамрай // Кур'єр Кривбасу.-1995.-№31; На землі, на рідній / упоряд. Г. Гусейнов .-Дніпропетровськ, 2014.-Кн.8.-С.148-158.

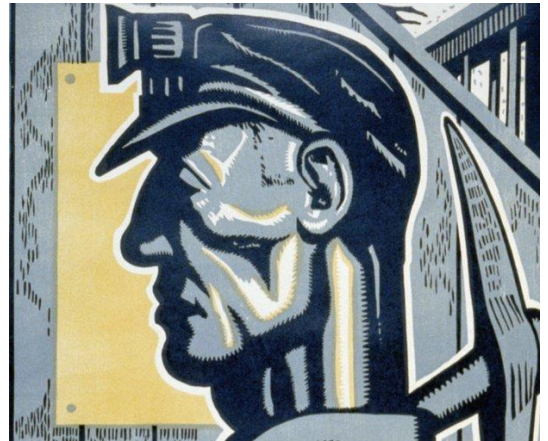
Янченко, Ю. Світ бунтівної шахтарської волі / Ю. Янченко // Червоний гірник.-1991.-23 лютого.

Спогади про Панаса Ногіна.

Коваленко, В. Освідчення в любові / В. Коваленко // Червоний гірник.-1990.-13 жовтня.

Харченко, М. Сурмач поля гірницького / М. Харченко // Червоний гірник.-1983.-27 квітня.

Життєвий і творчий шлях нашого земляка письменника Панаса Ногіна.

П.С. Ногін: [некролог] // Червоний гірник.-1976.-10 лютого.

Шепель, Г. Найчервоніші з червоних: у Москві вийшла книга «Мятежное подземелье» криворізького письменника Панаса Ногіна / Г. Шепель // Червоний гірник.-1974.-30 липня.

Павлік, І. Вшанування гірницького письменника: до 60-річчя з дня народження криворізького письменника П.С. Ногіна / І. Палік // Червоний гірник.-1973.-5 травня.

Шепель, Г. Гірницький письменник: до 60-річчя Панаса Ногіна / Г. Шепель // Червоний гірник.-1973.-28 квітня.

Горяной, В. «Мятежное подземелье» / В. Горяной // Днепровская правда.-1967.-21 мая.

О романе П. Ногина «Мятежное подземелье».

Фалько, І. Підземні грози / І. Фалько // Робітнича газета.-1967.-30 березня.

Про роман «Бунтівне підземелля».

Горяний, В. «Бунтівне підземелля» / В. Горяний // Червоний гірник.-1967.-12 березня.

Юрась, К. Нова книга Панаса Ногіна / К. Юрась // Червоний гірник.-1967.-12 лютого.

Про книгу Петра Семеновича Ногіна «Бунтівне підземелля».

Четвертая книга горняка // Днепровская правда.-1967.-26 января.

О книге Петра Семеновича Ногина «Мятежное подземелье».

Панас Ногін: [про письменника-шахтаря з Кривого Рога] // Новини кіноекрану.-1965.- №6.-С.4.

Ходимов, В. Повість про наш гірницький край / В. Ходимов // Червоний гірник.-1960.- 28 травня.

Ногин, Пётр Семёнович [Електронний ресурс] .- Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Ногин, Пётр Семёнович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Ногин,_Пётр_Семёнович).- Назва з екрану.

Авраменко, И. «Цените время...» [Електронний ресурс] .- Режим доступу: [krivoyrog.dp.ua/news/view.php?data= 20050208191424](http://krivoyrog.dp.ua/news/view.php?data=20050208191424).- Назва з екрану.

Панас Ногін: спогади Г.Витрищенка [Електронний ресурс].- Режим доступу: [https://www.youtube.com/watch?v= xpRHKfnWOBk](https://www.youtube.com/watch?v=xpRHKfnWOBk).- Назва з екрану.

Вахненко В. О. Розробка уроку „Співець гірничого краю Панас Ногін. Оповідання „У полоні червоних брил” із літератури рідного краю[Електронний ресурс] /Валентина Олександрівна Вахненко.- Режим доступу: [http://rozrobki.at.ua/load/ukrajinska literatura/spivec girnichogo kraju panas nogin opovidannja u poloni chervonikh bril/35-1-0-5767](http://rozrobki.at.ua/load/ukrajinska_literatura/spivec_girnichogo_kraju_panas_nogin_opovidannja_u_poloni_chervonikh_bril/35-1-0-5767).- Назва з екрану.

Підготувала Каратеева Л.В.

